

Politisk analys och inriktning

Ekonomi och strukturella förändringar

Klyftan mellan vad som är möjligt att göra och de resurser som finns tillgängliga växer. Landstinget har inte råd att göra allt man kan göra. Därför är det nödvändigt att säkerställa att de människor som har de största behoven får vård i första hand. Samma viktiga fördelningsprincip måste gälla fördelningen av de regionala utvecklingsmedlen, medel för kulturen och utbildningen.

För att nå en likvärdig vård i hela landet är det viktigt att landstingen och kommunerna samordnar sig, får kunskap och stöd i det svåra prioriteringsarbetet. Hotet mot den gemensamma välfärden genom regeringens medvetna förskjutning från generella skattelösningar till egna försäkringslösningar, från offentliga lösningar till privata, riskerar att lämna grupper av individer utanför. Hälso- och sjukvården ska vara demokratiskt styrd och solidariskt finansierad. Vården ska utgå från människors behov, inte av deras köpkraft. Det samma gäller tillgången och utbudet av utbildning och kultur för framför allt barn och unga.

Ett nationellt systemskifte pågår och planeras inom flera samhällssektorer. Hälso- och sjukvården är inte undantagen. Bland annat konkurrensutsätts apoteksverksamheten, ett fritt vårdvalssystem för primärvården lagstiftas, och ett remissförslag om patientens rätt att välja specialistsjukvård är ute. Därtill upphöjs - i infrastrukturpropositionen - regional medfinansiering till princip när det gäller utbyggnad av statlig infrastruktur, och i kollektivtrafikutredningen förordas att kollektivtrafiken ska privatiseras och länstrafikbolagen ersättas av regionala trafikmyndigheter.

På sikt blir konsekvensen av detta en övergång från generella och kollektiva system till segregering och individuella. Parallellt med detta föreligger en fara att rika kommuner och landsting med stor befolkning kan komma att få förtur till det nationella ansvaret över infrastruktur genom större medfinansieringspotential.

Lagen om valfrihetssystem (LOV) införs den 1 januari 2010, där vårt valfrihetssystem kommer att gå under namnet; "Hälsoval Jämtlands län". När denna lagens direktiv - om fri etablering i primärvården med offentlig finansiering - blir verklighet är det viktigt att särskilt bevaka att förutsättningarna för en jämlik, jämställd och behovsstyrd vård nära människorna inte försämras. Primärvårdsutredningens slutsatser måste så långt det går tas tillvara, inte minst när det gäller de organisatoriska delarna. Utredningen är en bra plattform för att komma vidare med samverkansfrågorna tillsammans med kommunerna.

Med valfrihetssystemen uppstår en risk att patientens rätt till vård förvandlas till skyldighet att välja rätt. Patienter ses som konsumenter, och vården riskerar att anpassas efter de mest aktiva patienterna. Vårdens rutiner måste garantera lika villkor och får inte diskriminera resurssvaga, mindre verbala eller sämre pålästa patienter.

Det nödvändiga omställningsarbete som nu genomförs i landstinget innebär att verksamhet bortprioriterats för 57 miljoner kronor och att effektiviseringar ska genomföras för totalt 120 miljoner kronor under åren 2009-2010. För år 2010 har prioriterats in ny verksamhet för 59 miljoner kronor. Detta är nödvändigt - trots en höjd landstingsskatt - eftersom det egna skatteunderlaget tillsammans med skatteutjämningen försämras, samtidigt som statsbidraget har

sjunkit och fortsätter att sjunka.

Regeringens vårproposition tillskjuter 70 mkr 2010 och 2012 vilket är positivt men otillräckligt och för sent. Det kompenserar inte för de tapp vi redan har haft och som kommer kommande år, utan mildrar enbart behovet av ytterligare besparingar. Vi har prioriterat vår medicinska verksamhet utifrån vård efter behov på lika och jämställda villkor, med patientsäkerhet och kvalitet som grundkriterier.

Klimat, arbetsmarknad och regional utveckling

Vi befinner oss i en finansiell kris av tidigare okända mått vilket bland annat lett till dramatiskt ökande arbetslöshet. Klimatfrågan har därtill vuxit fram i allt snabbare takt och därmed får frågan om ren och hållbar energitillgång och minskade koldioxidutsläpp avgörande betydelse. Alla måste göra sitt på sin nivå om resultat skall nås. Inte minst spelar lokal och regional nivå en betydande roll. Både den ekonomiska och miljömässiga situationen kräver fler samordnade och lokala/regionala lösningar och insatser på alla områden. Attraktionskraften att bo kvar i länet, och önskan om att flytta till vårt län riskerar att minska med sjunkande statsbidrag och skatteintäkter. Det drabbar vården, såväl som människors möjlighet till att tillgodogöra sig kultur och utbildning

Det är viktigt att landstinget intensifierar och höjer sin ambition i arbetet med till exempel miljömässiga sociala och etiska krav vid upphandling, energisparåtgärder, transportfrågor, samt främjar ökat kunnande och medvetenhet i organisationen och hos länets befolkning i stort.

Landstingets del i länets näringslivsutveckling ska ha ett tydligt fokus på hållbar utveckling med förankring i våra basnäringar inom jord, skog, vatten och turism. Tillgången till utbildning behöver breddas med tydligt syfte på framtidens ökade behov av kunskaper som har ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling som signum. Man bör ta tillvara de möjligheter som ges utav energiomställningen där man med nya gröna jobb och utbildningar kan vända den nedåtgående trenden. Dessa satsningar är viktiga för den långsiktiga utvecklingen av länet och särskilt viktigt just nu som motkraft till konjunktur nedgång och ökad arbetslöshet.

Vikten av en god demokrati och ett bra klimat för dialog inom alla sektorer och nivåer bör framhållas särskilt, och därför ska landstinget ha en värdeomätare för demokrati. God demokrati är av stor betydelse för den regionala utvecklingen, då det exempelvis finns tydliga samband mellan delaktighet och ett gott företagsklimat.

Länets näringsliv har, utöver frågan om kompetensförsörjning och generationsväxling, flera utmaningar att arbeta med. Exempelvis bör andelen kvinnliga företagare öka och tillgången på kapital förstärkas. Detta samtidigt som det finns stora möjligheter för framväxt av nya företag inom miljö- och kulturdriven näringslivsutveckling. Här utgör landstinget en drivande och stödjande part för kreativa näringslivsområden, exempelvis i sitt arbete med smarta produktval och innovationsupphandling.

Utvecklingsområden som är lokalt förankrade och har geografiska fördelar, och där vår region besitter spetskompetens är bland annat inom följande områden; vintersport, turism, kultur, småskalig matproduktion, folkhälsa, rehabilitering och samhälls-entreprenörskap. På vissa områden besitter man redan en världsledande position, medan man på andra områden har

potential att nå dit. Det är därför viktigt att landstinget tar fasta på dessa så kallade innovationssystem - framförallt genom sitt internationella arbete med att agera ”dörröppnare” för länets företag och entreprenörer.

Ungdomsarbetslösheten ökar och kan befaras bestå på hög nivå under ytterligare minst ett par år. Regeringens insatser är otillräckliga. Det är avgörande för länets utveckling att motverka ett allvarligt tapp av ungdom till starkare arbetsmarknadsregioner. För att kunna klara detta krävs gemensamma och samordnade insatser av flera parter – däribland landstinget, kommunerna, Arbetsförmedlingen, och privata arbetsgivare. Varje ungdom måste kunna garanteras arbete/ praktik och/eller utbildning/lärlings/traineeplatser. Länet behöver fler och utvecklade utbildningar för såväl ungdomar som vuxna. Dessa utbildningar bör tillvarata länets möjligheter och styrkor, samt förvalta och utveckla redan befintlig kunskap och kompetens.

Det försämrade ekonomiska läget för länets kommuner och landstinget gör att utrymmet för satsningar och investeringar begränsas. Det blir därför av avgörande betydelse att öka aktiviteten med att finna finansiering från olika EU-källor - med syfte att upprätthålla och öka tillgången på utvecklingsmedel för exempelvis forskning, utbildning och kultur. Inte minst finns här möjligheter inom jämställdhets-/mångfaldsarbete, folkhälsoområdet och samordnat rehabiliteringsarbete.

Folkhälsa

Hälsoläget är i genomsnitt gott men det finns påtagliga skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället som behöver uppmärksammas; kvinnor/flickor är mer utsatta än män/pojkar, invandrare har sämre hälsa än svenskfödda, låginkomsttagare är mer sjuka än höginkomsttagare, och funktionshindrade har på alla områden en sämre situation än icke funktionshindrade. Kön är den genomgående och starkaste orsaken till ojämlikhet. Fördelning av hälsa och tillgång till vård är alltså en stor jämställdhetsfråga. 30 procent av de funktionshindrades ohälsa bedöms av Folkhälsoinstitutet vara onödig ohälsa. Det vill säga att den går att åtgärda.

Social exkludering och diskriminering är andra företeelser som skapar ohälsa och ojämlikhet. Diskriminering och utanförskap genererar flertalet negativa konsekvenser, dels för enskilda personer, men även för samhället i sin helhet, eftersom en god samhällsekonomi förutsätter en god folkhälsa. Det är därför strategiskt viktigt att landstinget kontinuerligt utvecklar sitt mångfalds- och jämställdhetsarbete.

Även i ett välfärdsperspektiv är hälsan en av de viktigaste tillväxtfaktoreorna, och motiverar ett brett anslag i folkhälsoarbete i nära samarbete med såväl kommuner, som förenings- och näringsliv. Det arbetet berör de flesta politikområden - alltifrån barnomsorg, samhällsplanering, och utbildning till entreprenörskap, kultur och kollektivtrafik. Vad vi inte får tappa bort i det arbetet är att också samhällsplanera för äldre likväl som för barn. Grund för omsorg av äldre ska vara att ta tillvara det friska, och se den enskilde individen. Sammanfattningsvis handlar det om att förstärka människors vardagsmakt och självförtroende. I en sjunkande ekonomi med minskat regeringsstöd riskerar tillgången på kultur och utbildning bli en ”klassfråga”, där den demokratiska rätten för framför allt barn och ungdomar att uppleva och utöva kultur och utbildning minskar.

Psykosomatiska, psykosociala besvär eller sjukdomar kommer sannolikt att dominera ohälsobilden i framtiden för alla samhällsgrupper. Hälso- och sjukvården har inte samma redskap att möta dessa problem - så kallade samproblemsjukdomar - som när det gäller diagnostik och behandling av välfärdssjukdomarna. Det är viktigt att understryka, att samverkan och samarbete över huvudmannaskapsgränser och yrkesmässiga gränser fortfarande, trots klara framsteg, behöver förbättras. Respekt, helhetssyn och delaktighet för individen, evidensbaserade metoder, gemensam kunskapsbas, samt väl kända vårdkedjor och kontaktvägar är avgörande för framgång.

Den psykiska ohälsan hos ungdomar ökar och vi ser en trend där inte minst den lättare psykiska ohälsan har ökat markant de senaste åren. Lättare psykisk ohälsa går dock ofta att avhjälpa och förebygga. Ett tvärprofessionellt arbetssätt med respekt för olika yrkeskategoriers kompetens är nödvändigt och det gagnar helhetssynen - en helhetssyn på ungdomar där kroppslig, psykisk och social utveckling ingår.

Bruk av alkohol och tyngre droger används allt längre ner i åldrarna. En stor andel ungdomar är påverkade av alkohol i samband med att de utsätts för våld i olika form - fysiskt-, psykiskt- och sexuellt våld. Landstinget behöver intensifiera det förebyggande arbetet, men återigen är samverkan och samarbete inte minst med kommunal verksamhet helt avgörande för att nå resultat.

Äldres hälsa

Idag försvårar organisation och struktur det pågående arbetet med att fånga upp behov av vård och omsorg hos äldre, och därför måste dessa strukturella hinder justeras. Vården och omsorgen av äldre runtom i vårt län kräver att vi utgår från det gemensamma politiska uppdrag landsting och kommunerna besitter. Exempelvis måste den personal som möter äldre i sitt dagliga arbete kompetensutvecklas i geriatrik, och forskning om de äldres hälsa ska göras i samverkan mellan landsting, kommun och läroanstalt. Därför är det nödvändigt att landstinget långsiktigt prioriterar geriatrisk kunskap - där analys och handläggning av multisjuka äldres situation samordnas.

Palliation, som är den lindrande vården i livets slutskede, är av stort mänskligt och etiskt värde. Patienter med behov av sådana insatser vårdas idag såväl i hemmet som på sjukhus, eller i särskilt boende. Tillgången till goda palliativa insatser är mycket ojämn i länet - alla får inte sitt behov tillgodosett. Stora avstånd ställer särskilda krav på hur vi organiserar detta vårdområde. Landstinget har ansvar för att bygga upp och förstärka insatserna, men för att kunna möta betydligt fler patienters behov krävs även här att vi samarbetar inom vår egen organisation, samt att vi samverkar med kommunernas hemvård och särskilda boenden.

På sikt kommer demografin i länet troligen innebära högre kostnader och en ökad efterfrågan på vård. En satsning på förändrade levnadsvanor kan ge positiva effekter även högt upp i åldrarna - detta har betydelse för de enskildas välbefinnande, men även för omfattningen och kostnaderna för vård och omsorg. Det är därför av största vikt att öka inslaget av hälsofrämjande arbete med gruppen äldre, och att fortsätta processen äldres hälsa med målet om stöd till äldreteam i alla kommuner. Landstinget ska även fortsätta sitt arbete med läkarhembesök hos sjuka, gamla - och dessutom omfatta fler kommuner i länet.

Strategier och långsiktighet

Alla medborgare kommer dagligen i kontakt med landstingets tjänster. Till exempel genom att åka kollektivtrafik, göra läkarbesök, att gå i skola eller besöka ett kulturevenemang. Tillgängligheten är dock inte lika för alla och kan påverkas av till exempel rörelsehinder, nedsatt syn eller hörsel, psykisk funktionsnedsättning, allergi, läs- och skrivsvårigheter, ålder eller ursprung. Landstinget har ansvar för att hinder som diskriminerar tillgängligheten minimeras. En bristande tillgänglighet på grund av långa telefon- och väntetider kan leda till att patienter lider i onödan. Ett fortsatt arbete med att förbättra tillgänglighet ur båda dessa aspekter är av största vikt, och måste vara en ständigt fortgående process som genomsyrar hela verksamheten.

Landstinget har nu som uppgift att förena det kortsiktiga akuta konjunkturperspektivet med ett långsiktigt utvecklingsperspektiv, vilket inte är någon enkel uppgift. Den sammanhållande strategin framöver bör därför bygga på att vi även fortsättningsvis kontinuerligt arbetar med systematiska förbättringsarbeten - vilket kräver att vi sätter upp smarta mål tillsammans med jämna intervall av mätningar och uppföljning.

I det långsiktiga förbättringsarbetet måste även landstinget tillsammans med övriga parter i samhället fokusera på nya samverkanslösningar med bästa möjliga gemensamma nytta. Detta oavsett om det gäller folkhälsa, vård, omsorg eller näringslivsutveckling. Ett kunnande i ständig utveckling innebär att vara öppen för förändringar i omvärlden, att vara nyfiken, och att kunna ta tillvara på nya forskningsrön inom olika områden.

Framtiden kan föra med sig förändringar i såväl vårdinnehåll och personalstruktur, som i organisation och finansiering. Grundläggande faktorer och nödvändiga beståndsdelar i landstingets utvecklingsarbete blir därför; att fullt ut arbeta som en lärande organisation, och att bygga upp ett eget varumärke, samt att skapa en positiv och trygg framtidsbild för såväl anställda som medborgare. En gemensam värdegrund är en förutsättning, och som in sin tur skapar samhörighet och tillit - yrkesmässigt såväl som privat. Gemensamma värderingar och mål gör oss dessutom tydliga.

Det rent politiska arbetet får inte glömmas bort i sammanhanget. Här ser vi att vi kan vidareutveckla olika delar för att undvika dubbelarbete och flera onödiga parallella processer. Exempelvis kan vi tydliggöra och renodla det politiska arbetet mellan våra roller i olika påverkans- och samverkansarenor och våra uppgifter i beslutande organ.

Internt arbete

För att kunna bedriva en verksamhet med kvalitet behöver personalen utrymme för både utvecklingsarbete och forskning. Under den närmaste tiden när många som är födda på 40-talet går i pension kommer landstinget att förlora en stor andel av de forskningsmeriterade medarbetarna. Det är därför hög tid att se hur landstinget ska kunna upprätthålla den goda kompetensen bland landstingets personal så att det inte uppstår brist på forskning och utveckling. Det är viktigt att satsningen på FoU-enheten kan fortsätta och även utvecklas, eftersom personer med forskningskompetens och erfarenhet gör att det lättare uppstår ny forskning och utveckling, samt att det blir lättare att ta till sig ny kunskap. Det är också en stark förutsättning för att attrahera ny personal.

Att intensifiera arbetet med rehabilitering för landstingets anställda och att ytterligare sänka sjuktalet är av stor betydelse både ur ekonomiskt och mänskligt perspektiv. En hög grad av

samordning och samarbete med andra aktörer är avgörande. Arbetet med heltid som rättighet och deltid som möjlighet kräver särskild uppmärksamhet med anledning av beslutade nödvändiga effektiviseringar.

Enligt personalboks slutet 2008 fungerar delaktighet och information bra inom de egna enheterna, men mindre bra utanför och mellan enheter och på landstingsnivå. De yngre medarbetarna upplever en lägre delaktighet i utvecklingsarbetet inom den egna verksamheten och är i lägre grad nöjda med jämställdheten. Vi vet att båda dessa områden är av stor betydelse för trivsels på en arbetsplats och har därmed betydelse för sjukfrånvaro och för attraktiviteten hos en arbetsgivare. Delaktighet, jämställdhet och mångfald bör därför få större utrymme i landstingets eget kompetensutvecklingsarbete.

Den tekniska utvecklingen skapar nya möjligheter att bedriva verksamhet, så att behovet av vård och omsorg kan tillgodoses med kvalitet och trygghet i hela länet. IT-utvecklingen ska genomföras med ett patient-/befolkningsfokus för att säkerställa kvalitet i informationsförsörjning och ge bra förutsättningar att realisera nya arbetssätt i processerna. E-hälsa som är ett större samlingsbegrepp bör vidareutvecklas inom landstinget, då det handlar om klimatsmart och resursbesparande vård.